

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU40

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

I redogörelsen presenteras hur kontrollgruppen anpassat sitt arbete för att säkerställa kontinuitet i sitt arbete med hänvisning till den pågående coronapandemin, bakgrund till att kontrollgruppen skapades, hur den politiska övervakningen av Europol går till samt en beskrivning av kontrollgruppens verksamhet under 2020.

Behandlade förslag

Redogörelse till riksdagen 2020/21:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020	5
Förteckning över behandlade förslag	11
Redogörelsen	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020

Riksdagen lägger redogörelse 2020/21:Europol1 till handlingarna.

Stockholm den 29 april 2021

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Adam Marttinen (SD), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Bo Broman (SD), Rasmus Ling (MP), Ingemar Kihlström (KD) och Emma Ahlström Köster (M).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet redogörelse 2020/21:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020.

Kontrollgruppen valdes av riksdagen den 31 januari 2019 och detta är den andra redogörelsen som har överlämnats till riksdagen.

I redogörelsen presenteras hur kontrollgruppen anpassat sitt arbete för att säkerställa kontinuitet i sitt arbete med hänvisning till den pågående coronapandemin, bakgrund till att kontrollgruppen skapades, hur den politiska övervakningen av Europol går till samt en beskrivning av kontrollgruppens verksamhet under 2020.

Inga motioner har väckts i ärendet.

Utskottets överväganden

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

Bakgrund

Europol

Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) inledde sin verksamhet i slutet av 1990-talet med grund i Europolkonventionen. Sverige tillträdde denna konvention 1997. Europolns målsättning är att stödja och stärka medlemsstaternas brottsbekämpande myndigheters insatser och ömsesidiga samarbete för att förebygga och bekämpa allvarlig och gränsöverskridande brottslighet, terrorism och former av brottslighet som påverkar ett gemensamt intresse som omfattas av EU:s politik. Verksamheten består bl.a. i att

- Samla in, analysera och utbyta information
- Samordna utredningar och operativa insatser
- Utarbeta hotbilda-bedömningar
- Tillhandahålla specialiserad utbildning.

Europolkonventionen ersattes 2009 av ett rådsbeslut, och Europol ombildades då till en EU-myndighet. Med grund i Lissabonfördraget antogs sedermera 2016 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794, den s.k. Europolförordningen, som ersatte rådsbeslutet om Europol från 2009. Förordningen tillämpas fr.o.m. den 1 maj 2017. I december 2020 presenterade EU-kommissionen ett förslag till ändring av förordningen.

Den politiska övervakningen av Europol

De nationella parlamenten ska delta i den politiska övervakningen av Europol i enlighet med artikel 88 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Där anges att närmare bestämmelser för den kontroll av Europolns verksamhet som Europaparlamentet utför under medverkan av de nationella parlamenten ska fastställas i de förordningar som reglerar Europolns struktur, arbetssätt, verksamhetsområde och uppgifter.

På grundval av artikel 88 i EUF-fördraget antogs Europolförordningen, som ersatte rådsbeslutet om Europol från 2009. I artikel 51 i Europolförordningen anges att en specialinriktad gemensam parlamentarisk kontrollgrupp ska inrättas av de nationella parlamenten och Europaparlamentet. Den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen ska utöva politisk övervakning av hur Europol i sin verksamhet fullgör sitt uppdrag, inbegripet vad avser konsekvenserna av denna verksamhet för människors grundläggande fri-och rättigheter.

Den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol etablerades genom ett beslut vid EU-talmanskonferensens möte i april 2017. Kontrollgruppen förväntades enas om sina arbetsformer mer i detalj och anta en arbetsordning först mötet därefter, i mars 2018. En översyn av arbetsordningen genomfördes i september 2019.

Kontrollgruppens uppgifter

Europolförordningen ger en allmän beskrivning av kontrollgruppens arbetsuppgifter. Kontrollgruppen ska utöva politisk övervakning av hur Europol i sin verksamhet fullgör sitt uppdrag, inbegripet vad avser konsekvenserna av denna verksamhet för fysiska personers grundläggande fri-och rättigheter. Bland annat ges kontrollgruppen genom förordningen befogenhet att begära att ledande befattningshavare för Europol ska inställa sig för att diskutera Europol's verksamhet och att den europeiska datatillsynsmannen på begäran och minst en gång per år, ska inställa sig för att diskutera allmänna frågor som rör skyddet av fysiska personers grundläggande fri-och rättigheter.

Arbetsordningen anger att kontrollgruppen ska ledas gemensamt av parlamentet i den medlemsstat som innehar rådsordförandeskapet och Europaparlamentet, vilket företräds av ordföranden för det ansvariga utskottet. Konstellationen benämns medordföranden. Kontrollgruppens sekretariat ska tillhandahållas av ordförandeskapstrojkan (delegationsordföranden från det innevarande, kommande, respektive föregående ordförandeparlamentet och Europaparlamentet) och ha till uppgift att bistå medordföranden och trojkan. Enligt arbetsordningen ska kontrollgruppen träffas två gånger per år, på våren i parlamentet i rådsordförandelandet och på hösten i Europaparlamentet i Bryssel.

Val av en delegation

Riksdagen ska enligt 13 kap. 22 a riksdagsordningen välja fyra ledamöter i en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol. Delegationen väljs för riksdagens valperiod och ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Riksdagen valde ledamöter och suppleanter i delegationen den 31 januari 2019 för återstoden av valperioden 2018-2022 (prot. 2018/19:45)

Huvuddragen i JPSG:s verksamhet under 2020

Under 2020 hölls endast ett av två planerade möten i den parlamentariska kontrollgruppen för Europol, den 28–29 september. Mötet skulle ha ägt rum i Europaparlamentets lokaler i Bryssel (Belgien) men genomfördes i stället som ett videomöte. Det möte som var planerat att äga rum den 22–23 mars i Zagreb (Kroatien) sköts upp med anledning av covid-19-pandemin för att sedan ställas in. Som ersättning för det inställda mötet genomfördes under juni 2020 ett skriftligt informationsutbyte mellan JPSG-delegationerna och bl.a. Europolns ledning. Utgångspunkten för arbetet i JPSG har således varit att säkerställa kontinuitet i arbetet, för att göra det möjligt för gruppen att utföra sin uppgift att kontrollera Europolns verksamhet även i en situation där fysiska möten inte har varit möjliga och där den interna arbetsordningen saknar bestämmelser som förutser extraordinära situationer.

Vid såväl det skriftliga informationsutbytet som vid det möte som hölls i september berördes punkter som är återkommande vid kontrollgruppens möten, såsom redogörelser för Europolns verksamhet och budget av byråns ledning, Europeiska datatillsynsmannens (European Data Protection Supervisor, EDPS) arbete när det gäller att utöva tillsyn över Europolns behandling av personuppgifter samt Europolns samråd med JPSG om utkastet till Europolns fleråriga programdokument. En fråga som återkommande lyfts fram av såväl Europolns ledning som av kontrollgruppens delegationer är de planerade nedskärningar som väntar av byråns budget, dels årsbudgeten, dels den föreslagna finansieringen i EU:s långtidsbudget 2021–2027. En annan fråga som berörts är Europolns framtid, med anledning av den förstärkning av Europolns mandat som kommissionen aviserat och som presenterades den 9 december 2020 liksom förhandlingarna om den framtida relationen mellan EU och Storbritannien. Slutligen har covid-19-pandemins påverkan på brottsligheten i EU berörts. Europol har löpande publicerat rapporter i ämnet vilka översänts till JPSG. Rapporterna har bl.a. rört it-brottslighet och desinformation, förfalskningar, sexuellt utnyttjande av barn på nätet samt hur covid-19 på längre sikt kommer att påverka den allvarliga och organiserade brottsligheten inom EU.

Vid det trojkamöte som föregick kontrollgruppens möte den 28–29 september 2020 antogs ett mandat för en arbetsgrupp med uppgift att arbeta vidare med vissa utestående frågor kopplade till översynen av JPSG:s arbetsordning. Beslutet kan ses i ljuset av den kritik som bl.a. riksdagens JPSG-delegation riktade mot hanteringen av översynen av arbetsordningen efter kontrollgruppens möte i september 2019. De utestående frågor arbetsgruppen ska arbeta vidare med är bestämmelserna som rör utnämningen av JPSG:s representant till Europolns styrelse och en möjlig framtida översynsklausul som respekterar konsensusprincipen. Enligt mandatet ska arbetsgruppen presentera sina förslag för trojkan i samband med JPSG-mötet i februari 2021. Mandatet kan dock förlängas till JPSG-mötet hösten 2021 om trojkan bedömer att arbetsgruppen behöver mer tid.

Alla delegationer har getts möjlighet att utse en ledamot till arbetsgruppen. Den 10 december 2020 höll arbetsgruppen sitt konstituerande möte.

En utförligare beskrivning av det skriftliga informationsutbytet i juni, JPSG-mötet den 28–29 september och arbetsgruppen ges längre ned.

Riksdagsdelegationens verksamhet 2020

Under 2020 har riksdagens JPSG-delegation sammanträtt vid totalt sex tillfällen; i februari (två sammanträden), maj, augusti, oktober och november. Sammanträdena har bl.a. behandlat delegationens redogörelse för 2019, kontrollgruppens verksamhet inklusive det skriftliga informationsutbytet och inkomna handlingar till delegationen från Europol. Vid ett av sammanträdena i februari tog delegationen emot den dåvarande svenska företrädaren i Europols styrelse, Ann-Marie Orler. Vid delegationens sammanträde i augusti informerade medarbetare från Polismyndigheten om arbetet mot människohandel inklusive hur det arbetet bedrivs i samverkan med Europol. Majoriteten av delegationernas sammanträden under året har genomförts digitalt, med anledning av uppmaningen till hemarbete till följd av coronapandemin.

Delegationen valde att inte skicka något bidrag inom ramen för det skriftliga informationsutbytet som hölls mellan JPSG:s delegationer och Europols ledning m.fl. i juni. Fyra ledamöter i delegationen deltog vid det digitala JPSG-möte som ägde rum den 28–29 september.

Delegationen har under året fortsatt att följa frågan om JPSG:s arbetsordning. Som uppföljning på de synpunkter delegationen framfört om översynen av arbetsordningen höll delegationens ordförande Petter Löberg (S) ett kortare videomöte med Europaparlamentets medordförande Juan Fernando López Aguilar i januari 2020. Riksdagsdelegationens ordförande upprepade synpunkter som framförts i delegationens ändringsförslag för arbetsordningen i september 2019 och i efterföljande brev till medordförandena och trojkan. Han ställde även frågor om processen för att tillsätta den arbetsgrupp som medordförandena aviserade efter kritiken mot översynen av arbetsordningen. Riksdagsdelegationens ordförande framförde även att han var beredd att delta i en sådan arbetsgrupp om en sådan inrättades.

Efter trojkans beslut den 28 september om ett mandat för en arbetsgrupp med uppdrag att arbeta vidare med vissa utestående frågor kopplade till JPSG:s arbetsordning anmälades i oktober 2020 formellt till medordförandena att delegationens ordförande önskade delta i gruppen. Delegationens ordförande deltog sedan vid arbetsgruppens konstituerande möte den 10 december 2020.

De av delegationens ledamöter som sitter i justitieutskottet har muntligen återrapporterat till utskottet efter JPSG-mötet. Under året har delegationens ordförande även deltagit vid tre av de delegationspresidiemöten som talmannen regelbundet anordnar.

Skriftligt informationsutbyte som ersättning för kontrollgruppens sjätte möte i Zagreb

Den 22-23 mars 2020 skulle det sjätte mötet i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol att ha hållits i Zagreb. Som resultat av covid-19-pandemin meddelade medordförandena i början av mars att mötet skulle skjutas upp till ett senare tillfälle under det kroatiska ordförandeskapet. I maj informerade medordförandena dock att mötet ställts in som ett resultat av pandemin och den jordbävning som drabbade landet i mars. Som ersättning för det inställda mötet beslutade kontrollgruppens medordförande att man, som ett undantagsfall, skulle anordna ett skriftligt informationsutbyte mellan kontrollgruppens delegationer och Europols ledning m.fl. under juni 2020.

Det skriftliga informationsutbytet var begränsat till de punkter som var tänkta att avhandlas vid mötet i Zagreb. Som underlag för informationsutbytet mottog delegationerna rapporter från Europol om byråns verksamhet, dess externa relationer och om Europols styrelses aktiviteter för perioden september 2019-juni 2020.

Kontrollgruppens sjunde möte den 28-29 september 2020

Den 28-29 september 2020 hölls det sjunde mötet i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol. Mötet skulle ursprungligen ha ägt rum i Europaparlamentet i Bryssel men anordnades istället som ett videomöte med anledning av covid-19-pandemin. Mötet leddes av medordföranden Juan Fernando López Aguilar, ordförande för Europaparlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor (LIBE), Susanne Mittag, ordförande för den tyska förbundsdagens delegation och Boris Pistorius, ordförande för det tyska förbundsrådets delegation. Vid videomötet deltog drygt 80 ledamöter från de nationella parlamenten och Europaparlamentet. Från riksdagens delegation deltog ordförande Petter Löberg (S), ledamöterna Maria Strömkvist (S) och Mikael Damsgaard (M) samt suppleanten Linda Westerlund Snecker (V).

Arbetsgruppen om JPSG:s arbetsordning

Den 28 september 2020 fattade kontrollgruppens trojka beslut om ett mandat för en arbetsgrupp som ska arbeta vidare med vissa utestående frågor kopplade till JPSG:s arbetsordning. De bestämmelser i arbetsordningen som omfattas av mandatet är utnämningen av kontrollgruppens representant till Europols styrelse (artikel 5) och en möjlig klausul för framtida översyner av arbetsordningen som respekterar konsensusprincipen (artikel 6.2). Arbetsgruppens uppgift är att hitta en lösning på hur dessa två artiklar ska formuleras då majoriteten av delegationerna anser att deras nuvarande lydelse är otillfredsställande. Arbetsgruppen ska ledas av medordförandena eller företrädare för dessa som också bestämmer över dagordningen för mötena i gruppen. Gruppen ska bestå av trojkamedlemmarna och de delegationer som

önskar delta (en ledamot per delegation). Arbetet i gruppen ska göras vid sidan av JPSG:s gängse arbete så att verksamheten i övrigt ska kunna fokusera på kontrollen av Europol. Arbetsgruppen ska enas om sina förslag med konsensus. Enligt mandatet ska arbetsgruppen presentera sina förslag vid det trojkamöte som hålls i anslutning till JPSG-mötet den 1–2 februari 2021. Om gruppen behöver ytterligare tid kan trojkan besluta att skjuta upp frågan och förlänga arbetsgruppens mandat till JPSG-mötet hösten 2021. Efter att arbetsgruppen presenterat sina förslag ska trojkan i sin tur föreslå ändringar i arbetsordningen baserat på dessa. Alla ändringar av arbetsordningen måste respektera konsensusprincipen i enlighet med artikel 4.1 e i arbetsordningen.

Arbetsgruppens första möte

Den 10 december 2020 hölls ett första konstituerande möte i arbetsgruppen. Mötet genomfördes som ett videomöte och leddes av medordföranden från Europaparlamentet, Juan Fernando López Aguilar, och medordföranden från den tyska förbundsdagen, Susanne Mittag. Från riksdagens JPSG-delegation deltog ordförande Petter Löberg (S). Även de dåvarande trojkamedlemmarna från Kroatien, Tyskland, Portugal och Europaparlamentet deltog. Dessutom deltog ledamöter och/eller tjänstemän från Slovenien, Luxemburg, Italien (deputeradekammaren), Rumänien, Grekland, Frankrike (Nationalförsamlingen), Polen (underhuset), Belgien (representanthuset), Kroatien och Nederländerna (senaten) vid mötet.

Vid mötet redogjorde medordförandena för arbetsgruppens mandat och tänkta arbetssätt. Delegationerna gavs även utrymme att göra inlägg vid mötet.

Arbetsgruppsmötet avslutades med att medordförandena uppmanade de deltagande delegationerna att skicka in sina ändringsförslag i fråga om de berörda artiklarna i arbetsordningen senast den 14 januari 2021. Förslagen skulle därefter komma att diskuteras vidare på tjänstemannanivå inför ett eventuellt nytt möte på politisk nivå. Det ser ut som att arbetsgruppen kommer att presentera sina förslag först inför det JPSG-möte som äger rum hösten 2021.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Redogörelsen

Redogörelse 2020/21:Europol1 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2020.